

GABRIEL WITASZEK CSSR
Lublin

POST – SPRAWIEDLIWOŚĆ SPOŁECZNA – ZBAWIENIE (Za 1–8)

W roku 538 przed Chr. po edykcie Cyrusa Perskiego pierwsza grupa deportowanych Judejczyków powróciła z Babilonii do Palestyny. Powracającym z niewoli Cyrus dał pozwolenie na odbudowę Jerozolimy i rekonstrukcję świątyni. Repatrianci osiedlają się głównie na terenach wiejskich okalających Jerozolimę, gdzie łatwiej można było zdobyć konieczne środki do życia. W tych trudnych chwilach, powracającym z wygnania przewodzą Zorobabel, potomek Dawida, i najwyższy kapłan Jozue. Reprezentują oni dwie siły odnowy kraju: dynastię Dawidową i kapłaństwo. Bardzo szybko najwyższy kapłan zajmie pierwsze miejsce a potomek dynastii królewskiej zniknie ze sceny dziejowej.

Odnowa Judy natrafia na różnorodne trudności: brak troski o losy narodu, wrogość tych, którzy przebywali w kraju i stali się na pół poganami oraz słabe zbiory rolnicze. Wspólnota była do tego stopnia zdemoralizowana, że w roku 520 przed Chr., w osiemnaście lat po powrocie, zaledwie zaczęły się prace przy odbudowie świątyni. Niektórzy Judejczycy jeszcze mieli w pamięci obraz wspaniałej świątyni Salomona, byli więc zawiedzeni skromnym projektem odbudowywanej świątyni.

Inspiratorem odnowy stał się Zachariasz, który zaczął prorokować w roku 520 przed Chr., w kilka miesięcy po pierwszym wystąpieniu Aggeusza¹. Aby podnieść ducha w narodzie, prorok wzywa do aktywniejszego udziału w odbudowie świątyni i stolicy. W tej sytuacji repatrianci zadają sobie pytania, czy należy kontynuować post narodowy upamiętniający zdobycie Jerozolimy i jej świątyni?

Redaktor księgi² poprzedził myśl Zachariasza na ten temat (8, 18-19) ogól-

¹ Zachariasz zaczął nauczać jako prorok na dwa miesiące przed ostatnim proroctwem Aggeusza i działał przez dwa lata, od rozpoczęcia odbudowy świątyni przez Zorobabela (520 przed Chr.) do jej poświęcenia (515 przed Chr.).

² Ze względu na różnice literackie i teologiczne występujące między Za 1–8 a 9–14 przyjmu-

nym rozważaniem nad znaczeniem żałoby, a zwłaszcza postu i jego związku ze sprawiedliwością społeczną. Wygnańcy po powrocie do ojczyzny zaczęli przeżywać kryzys tożsamości narodowej i religijnej. Warunki zewnętrzne nie pozwalały na odrodzenie się dynastii Dawidowej, odbudowywanie murów Jerozolimy i świątyni stało pod znakiem zapytania. Oczekiwano na nadejście mesjańskich czasów dobrobytu, które coraz bardziej oddalały się z powodu suszy, wspomnianej w Księdze Aggeusza (1, 9-11; 2, 15-17). W tej sytuacji Judejczycy byli dalecy od ideału Reszty zapowiadanej przez proroków, również ich życie moralne pozostawiało wiele do życzenia. Podczas wygnania praktykowano post będący tylko zewnętrzną formą, pozbawioną odnośnika moralnego w postępowaniu. Zachariasz, podobnie jak i jego poprzednicy, podkreśla, że same zewnętrzne rytuały nie wystarczą i należy praktykować sprawiedliwość i miłość względem bliźniego. Prorok gani nie tylko opieszałość przy odbudowie świątyni, ale także występki moralne, jak: bluźnierstwo, krzywoprzysięstwo, kradzież i brak miłości bliźniego, przejawiający się w niesprawiedliwości społecznej. Formalizm religijny i powierzchowna pobożność to przejawy życia Judejczyków, którym prorok Zachariasz usiłuje się przeciwstawić.

I. POST A SPRAWIEDLIWOŚĆ SPOŁECZNA (7, 4-14)

W grudniu roku 518 przed Chr. do świątyni jerozolimskiej przybyła delegacja z Betel, aby zasięgnąć porady u Boga, za pośrednictwem oficjalnych kręgów kapłańskich i prorockich. Po powrocie narodu z wygnania i odbudowie świątyni narodził się dylemat, czy należy dalej zachowywać post w rocznicę zburzenia świątyni przez Babilończyków (Za 7, 1-3)?³ Odpowiedzi na to pytanie udzielił

je się, że Księga Zachariasza nie należy do tego samego autora, zob. S. G a d e c k i, *Wstęp do ksiąg prorockich*, Gniezno 1993, s. 179. Część pierwsza (1-8), zwana Protozachariaszem, dzieli się na trzy sekcje: 1, 1-6; 1, 7-6, 15; 7, 1-8, 23: zob. M. G o ł ę b i e w s k i, *Prorocy mniejsi*, [w:] *Wstęp do Starego Testamentu*, red. L. Stachowiak, Poznań 1990, s. 339. Część ta stanowi jednolitą i zamkniętą całość, a jej układ i treść są dziełem samego Zachariasza, natomiast pewne wstawki mogą pochodzić z późniejszej redakcji. Zob. T. J e l o n e k, *Prorocy Starego Testamentu*, Kraków 1993, s. 152. Część ta koncentruje się na sprawach odnowy narodu po powrocie z wygnania babilońskiego. Protozachariasz podkreśla wkład prac podjętych przez namiestnika Zorobabela i arcykapłana Jozuego w odbudowę świątyni i wznowienie w niej kultu.

³ W czasie niewoli babilońskiej obchodzono rocznicę najbardziej bolesnych wydarzeń niedawnej przeszłości w postaci żałoby połączonej z postem (8, 19). W piątym miesiącu przypadła rocznica zburzenia świątyni jerozolimskiej. Praktyki te nie były podejmowane pod wpływem bezinteresownej pobożności. Wygnańcy wprowadzili je z własnej inicjatywy i we własnym interesie, gdyż chcieli przez nie osiągnąć jak najszybsze odwrócenie od siebie nieszczęścia, jakie na nich spadło.

Zachariasz, prorok z powołania, który przy okazji dokonał oceny aktualnej sytuacji w kraju odnosząc się do minionych doświadczeń historycznych (7, 4-14). W dwadzieścia lat po powrocie z wygnania, ziemia nie została jeszcze całkowicie zagospodarowana. Nie wiele też pomogła praktyka postu, ponieważ – według proroka – konieczna jest odnowa wewnętrzna narodu.

Pytanie o potrzebę dalszej kontynuacji postu jest podobne do pytania o relację pomiędzy kultem a sprawiedliwością społeczną (Iz 1, 10-20; 5, 8; Jr 7). To, czego Bóg żąda, zostało jasno określone w prawodawstwie i w przepowiadaniu prorockim. Zachariasz – idąc śladem dawnych proroków – poucza, że zewnętrzne przestrzeganie praktyk religijnych jest bezwartościowe, jeżeli nie towarzyszy im zachowanie praw moralnych⁴. Zatwardziałość praojców, którzy lekceważyli nakazy Boże głoszone przez proroków (Iz 6, 10; Jr 2, 20; 5, 5. 23), sprowadziła na cały naród straszliwą karę, jaką było spustoszenie kraju i wygnanie. Wydarzenia niedawnej przeszłości powinny być zatem przestrożą dla współczesnych. Zachariasz, streszczając przepowiadanie dawnych proroków, stwierdza, że aby post był rzeczywistym wspomnieniem i miał charakter autentycznej praktyki religijnej, należy (7, 9-10): 1. wydawać sprawiedliwe wyroki; 2. okazywać sobie wzajemnie miłość i miłosierdzie; 3. nie krzywdzić wdowy i sieroty, cudzoziemca i biednego; 4. nie żyć w sercach złości względem bliźniego.

Pierwsze pozytywne zalecenie proroka pomaga w dokładnym określeniu postawy wymaganej od narodu. Wyrażenie „wydawać wyroki sprawiedliwe” należy rozumieć w sensie „wydawać sprawiedliwe wyroki sądowe” jako wymóg zaprowadzenia sprawiedliwości w sądach. Do takiej interpretacji skłania podobne sformułowanie „rozsądzać sprawiedliwie”, które występuje w Księdze Ezechiela 18, 8 w sensie sprawiedliwości sądowej⁵. Już wcześniejsi prorocy podkreślali, że wiele zależy od należytego przestrzegania sprawiedliwości w sądach. Sprawiedliwość w Izraelu miała nie tylko charakter rozdzielczy, ale polegała

⁴ Zachariasz nie nawiązuje do swojego powołania prorockiego, jak to czynią inni prorocy, ale formalnie umieszcza siebie samego w dawnych tradycjach religijnych i staje się łącznikiem łańcucha prorockiego tworząc jego nowe ogniwo. Uznaje za swoje całe dziedzictwo prorockie i w takim nastawieniu utwierdza lud wybrany (1, 4; 7, 7. 12; 8, 7). Choć nie cytuje dosłownie żadnego ze swoich poprzedników, to jednak czerpie z nich obficie motywy, obrazy, środki wyrazu i podejmuje typowe prorockie tematy, jak wezwanie do nawrócenia (1, 1-6; 7, 8-14). Najwięcej związku wykazuje z Jeremiaszem, Amosem, Habakukiem i Ezechielem. Można u niego dostrzec pewne podobieństwa do elohistycznej tradycji Pięcioksięgu. Zachariasz jest wrażliwy na „znaki czasu” i z wielką wnikliwością aktualizuje posłanie przeszłości.

⁵ Zachariasz kontynuuje myśl Ezechiela, który jest jego prekursorem w aspekcie literackim i religijnym. Ezechiel stwierdza istnienie niesprawiedliwości społecznych, których nie można pogodzić z przyszłym zbawieniem, a kres im położy sam Bóg. Zob. N. M e n d e c k i, *Wpływ Deutero-Izajasza i Ezechiela na Za 10, 8. 10*, CT 55(1985), fasc. 4, s. 15-21.

także na udzielaniu pomocy będącym w potrzebie: stąd „wydawać wyroki sprawiedliwe” znaczy także „pomagać uciśnionym” w jakimkolwiek przypadku niesprawiedliwości⁶. Zachariasz, który kładzie tak wielki nacisk na porządek i harmonię społeczną, postawił ten wymóg na czołowym miejscu wśród innych wymagań społecznych małego kodeksu moralnego.

Drugi wymóg proroka wprowadza w środowisko relacji międzyludzkich występujących na co dzień. Zachariasz streszcza ten wymóg prorocki w dwóch terminach: „miłość” i „miłosierdzie”, które do złudzenia przypominają podobne pojęcia z Księgi Ozeasza (2, 21). Prorok Ozeasz ukazuje je jako nieodzowne dary dla Izraela, aby mógł on być wierny Bogu. „Miłość” i „miłosierdzie” są postawami, poprzez które Bóg okazuje swoją wierność (Ps 69, 17; 103, 4; Iz 54, 8) i jeżeli je wycofa, wszystko ogarnia śmierć (Jr 16, 5). Połączenie tych dwóch terminów nie ogranicza się tylko do opisanego uczuć Boga, ale odnosi się także do opisanego zachowania ludzkiego. W jednym przynajmniej wypadku opisuje pozytywną postawę jednego człowieka w stosunku do drugiego; życzliwość przełożonego eunuchów, który wbrew rozkazowi króla kieruje się afektem w stosunku do Daniela, zwalniając go od wypełnienia przepisów pokarmowych (Dn 1, 9). Termin „miłość” można uważać za kluczowe pojęcie dla niektórych proroków, zwłaszcza dla Ozeasza (2, 21; 4, 1; 6, 4. 6; 10, 12; 12, 7), Micheasza (6, 8) czy też Jeremiasza (2, 2; 9, 23). „Miłość” jest typową cechą przywierza, które nakłania do kochania bliźniego jak siebie samego, przyczyniając się przez to do jego dobrobytu i szczęścia. Natomiast „miłosierdzie” nigdy nie zastępowało prorockich wymagań miłości bliźniego. Jedynym tekstem, który idzie po tej linii jest Am 1, 11, gdzie oskarża się Edomitów o to, że tłumili uczucie miłosierdzia prześladowając mieczem brata swego. Według proroków „miłość” i „miłosierdzie” są podstawowymi wymaganiami regulującymi relacje społeczne.

Trzecie zalecenie Zachariasza przedstawia nowość w stosunku do innych proroków. Do dawnych wypowiedzi prorockich, które widziały w „sierotach” i „wdowach” osoby najbardziej pokrzywdzone w hierarchii społecznej (Iz 1, 17. 23; 10, 2b), nieco później dołączono „emigrantów”, którzy zajęli w niej pierwsze miejsce (Jr 7, 6; 22, 3; Ez 22, 7). Natomiast Zachariasz do tej listy dołącza „ubogiego”, którego nie jeden raz wspominali prorocy zaliczając go do poprzedniej grupy (Iz 10, 2), to jednak nigdy razem z „emigrantem”. Np. prorok Amos,

⁶ A. Petitjean interpretuje „wydawać wyroki sprawiedliwe” w szerokim sensie i stwierdza, że „wydawać wyrok sądowy” w zestawieniu z „wydawać wyroki sprawiedliwe” oznacza pomagać uciśnionym w jakimkolwiek przypadku niesprawiedliwości. Zob. A. P e t i t j e a n, *Les oracles du Proto-Zacharie. Un programme de restauration pour la communauté juive après l'exil*, Paris 1969, s. 324 n.

który tak bardzo był zainteresowany losem „ubogich”, nigdy nie wspomina pozostałych trzech kategorii. W tekstach prorockich wcześniejszych od Jeremiasza brakuje zainteresowania się emigrantami. Te cztery kategorie razem wzięte wyrażają troskę wszystkich proroków o najślabszą grupę społeczności. Zachariasz nie żąda dla nich „miłości” i „miłosierdzia”, tylko zwykłej sprawiedliwości, która by ich nie krzywdziła. Prawodawstwo izraelskie nie używa czasownika „krzywdzić” w relacji do sierot, wdów czy emigrantów. To, co zachodzi w społeczności opisanej przez Zachariasza, dobrze ujmuje posłanie jego poprzedników. Izajasz nie twierdził, że brakowało miłosierdzia względem sierot i wdów, ale że ich sprawy nie miały możliwości bycia rozpatrywanymi przez sądy. To samo można powiedzieć o stanowisku Amosa, Micheasza czy też Jeremiasza (7, 6b).

Także ostatni zakaz Zachariasza przedstawia nowość, zwłaszcza jeśli chodzi o terminologię w stosunku do innych proroków. Wyrażenia „nie żywić złości” prorocy wcześniejsi używali w odniesieniu do kochań jednych narodów przeciwko innym (Iz 10, 7; Jr 48, 2; 49, 30) oraz do myśli, które negatywnie nastawiają do Jahwe (Oz 7, 15; Na 1, 9. 11) albo do planów Jahwe przeciwko narodowi (Jr 18, 8. 11; 26, 3; Mi 2, 3). Zachariasz używa tego wyrażenia w odniesieniu do intryg jednych przeciwko drugim, które mącą współzycie i pokój. Także Micheasz mówi o tych, którzy „obmyślają zło” (2, 1), aby zawładnąć domy i pola bezbronnych, a Jeremiasz o tych, którzy „układają zgubne plany” celem pozbawienia go życia (11, 19; 18, 18). Do tych przypadków można dołączyć Ez 11, 2, gdzie jest mowa o dwudziestu pięciu ludziach, którzy udzielają złych rad i wydają zgubne decyzje.

A. Petitjean interpretuje zakaz Zachariasza odnosząc się do języka Psalmów⁷. Według niego w tych Psalmach (35, 4; 41, 8) przeciwnicy są ukazani jako ci, którzy zakłócają porządek społeczny. Naruszają prawa przyjaźni pomiędzy krewnymi i obcymi. Powodują nieporządek i prowokują niebezpieczeństwo zerwania związków między członkami wspólnoty, niszcząc przez to ustalony porządek społeczności. Wyrażenie „żywić złość”, użyte w Za 7, 10, nabiera tego samego znaczenia, jakie ma w Psalmach: uprawiać podstępne intrygi, które konkretyzowałyby się w zgubnych słowach, oszczerstwach, niesprawiedliwościach i fałszywych sądach. Oprócz tego ogólnego znaczenia formuły „żywić złość” A. Petitjean dopuszcza jeszcze inne jej znaczenie z zakresu porządku sądowego, odnoszącego się do złych intencji, które mogą warunkować administrowanie sprawiedliwością. W zgodzie z nimi „kodeks moralny” Zachariasza zaczyna i kończy się odniesieniem do tego samego tematu: porządku wydawa-

⁷ Tamże, s. 339.

nia sprawiedliwych wyroków przez sądy. Drugi zakaz wydaje się być antytezą drugiego przykazania (kochaj bliźniego swego jak siebie samego).

Cztery wymogi przedstawione przez Zachariasza sytuują nas w specjalnym kontekście sądów i codziennego życia. Cała aktywność i wszystkie uczucia są skierowane na dobro bliźniego. Pomimo stwierdzonych różnic, znajdujemy się w obliczu wspaniałego streszczenia posłania prorockiego. Zachariasz, idąc po tej samej linii co Amos i Micheasz, ośmiela się postawić tezę, że przekroczenie tych przykazań było przyczyną zniszczenia kraju.

II. SPRAWIEDLIWOŚĆ SPOŁECZNA A ZBAWIENIE (8, 14-17)

Prorok Zachariasz zapowiada, że zazdrosna miłość Jahwe znów ogarnie Syjon. Starcy zasiądą na placach miast, które zapełnią się od bawiących się chłopców i dziewcząt. Lud zostanie wyzwolony i sprowadzony do Jerozolimy (8, 1-8). Bóg przez proroka nawołuje, aby ręce odbudowujących świątynię nabrały siły. Bóg da pokój i urodzaj. Naród, który był przekleństwem wśród narodów, będzie błogosławieństwem (8, 9-13). Bóg ścigał nieszczęściami przodków i tego nie żałuje. Teraz będzie świadczyć dobro. Naród nie powinien się lękać (8, 14-15). Powinien natomiast zachowywać przykazania. Bóg, usuwając z kraju grzech i bezbożność, dokonuje głębokiej i gruntownej przemiany sięgając aż do intymnych zakamarków serca⁸. To nawrócenie prowadzi dotychczasowego grzesznika do wierności Bogu i do posłuszeństwa prawom przymierza. Z tych przykazań na pierwszym miejscu prorok wymienia wydawanie sprawiedliwych wyroków, które zapewniają zgodę, prawdomówność i wzajemną miłość (8, 16-17). Prorok Zachariasz łączy temat sprawiedliwości społecznej nie tylko z praktyką postu czy kary Bożej, ale z przyszłością Izraela. Chodzi tutaj o sprawiedliwość, aby mogło się objawić zbawienie Boga (Iz 56, 1; 58, 1-12). Bóg jako pierwszy wyciąga rękę do Judy i Jerozolimy. Natomiast naród powinien Mu odpowiedzieć idąc na kompromis z bliźnimi.

Podobnie jak w 7, 9-10 także tutaj znajduje się mały kodeks postępowania z dwoma przepisami pozytywnymi, którym towarzyszą dwa zakazy (8, 16-19). Największe podobieństwo istnieje pomiędzy pierwszym zakazem tego tekstu: „nie knujcie w sercu zła względem bliźnich” (8, 17a) a drugim poprzedniego: „Nie żywcie w sercach waszych złości względem bliźniego!” (7, 10). Jeszcze inne podobieństwo występuje pomiędzy drugim wymogiem tego tekstu: „ogłaszajcie wyroki sprawiedliwe” (8, 16) a pierwszym wymogiem poprzedniego

⁸ J. H o m e r s k i, *Księga Zachariasza*, [w:] *Księgi Proroków Mniejszych*, red. S. Łach, (PŚST, t. XII, cz. 2), Poznań 1968, s. 269.

tekstu: „wydawajcie wyroki sprawiedliwe” (7, 9). Ewidentną różnicą pomiędzy tymi dwoma kodeksami jest fakt, że drugi kodeks wcale nie wspomina o uciskaniu słabych. Nie powinno to dziwić. Rozdział ósmy Księgi Zachariasza „nie bije w dzwony” opisując przyszłość Judy. Zachariasz jest daleki od poetyckiego i utopijnego opisu Tritoizajasza, ale ma nadzieję na lepszy świat, w którym nie będzie miejsca dla ubóstwa i cierpienia. Jeżeli w 7, 10a Zachariasz wzywał: „Nie krzywdźcie wdowy i sieroty, cudzoziemca i biednego”, to w 8, 15 postawił pytanie, czy Bóg rzeczywiście zmienił swoje plany, aby „świadczyć dobro Jerozolimie i narodowi judzkiemu”?

Pierwszy wymóg: „Bądźcie prawdomówni wobec bliźnich” (8, 16) sugeruje jedną z głównych zasad w relacjach międzyludzkich. Gdy brakuje tej postawy, wtedy wszystko ulega zniszczeniu. W tym miejscu warto wspomnieć Jr 9, 1-5 z jego pełnym obaw opisem społeczności, w której wszyscy oszukują i nikt nie mówi prawdy (w. 4). Dla Ozeasza brak „prawdomówności” i „szczerości” był jednym z głównych źródeł deprawacji i niesprawiedliwości (Oz 4, 1).

Drugi wymóg można dosłownie przetłumaczyć w następujący sposób: „prawdę i wyrok pokoju ogłaszajcie w waszych trybunałach” (8, 16b). Zdanie to można rozumieć jako: „mówcie sprawiedliwe zdania, które przywrócą klimat pokoju”. Główną intencją wydawania wyroku było ustanowienie dobrych relacji pomiędzy dwoma osobami lub grupami. Pomijając fakt, czy pierwsze wyrażenie (prawda) jest oryginalne czy też zostało dołączone później, znaczenie tego wymogu jest jasne: sprawiedliwość powinna być w służbie pokoju. Amos oskarżał będących przy władzy, że zamieniają sprawiedliwość i prawo w truciznę i gorycz (Am 6, 12). Izajasz oskarżał sędziów o to, że nie zwracali uwagi na sieroty i wdowy (1, 23). Podobnie uważał Jeremiasz. Także Sofoniasz i Ezechiel oskarżali sędziów. W tych wszystkich przypadkach sądy i odpowiedzialni za ich administrowanie pozostawiali za sobą krwawe ślady nienawiści i goryczy. Nie wypełniali misji, która była ich zadaniem.

Trzeci wymóg, który zbiega się prawie co do litery z 7, 10b, nie precyzuje swojego znaczenia. Natomiast ostatni wymóg: „nie przysięgajcie fałszywie” przypomina „krzywoprzysięzców” – jedną z dwóch grup skazanych w piątej wizji Zachariasza 5, 1-4. Mimo że formuła „fałszywa przysięga” nie występuje często w Starym Testamencie, to jednak jej znaczenie można wydedukować na podstawie wyrażenia „przysięgać fałszywie”, które u Jr 7, 9 zastępuje przepis odpowiadający przykazaniu dekalogu: „Nie będziesz mówił przeciw bliźniemu twemu kłamstwa jako świadek” (Wj 20, 16). W. Rudolph usiłuje rozszerzyć ten zakaz na wszystkie zakresy codziennego życia, przywołując na pamięć skłonność ludzi Bliskiego Wschodu do wzywania imienia Bożego pod jakimkolwiek

pretekstem a często posługując się fałszem⁹. Niewątpliwie w tym przypadku chodzi jedynie o zakaz przysięgania (jak mówi Jezus w Mt 5, 34).

Autor kończąc wyrocznie stwierdza, że Bóg „nienawidzi” tego wszystkiego. Dwa teksty Księgi Powtórzonego Prawa 12, 31 i 16, 22 oraz liczne wyrocznie prorockie ukazują temat „nienawiści”, którą odczuwa Jahwe przeciwko złym praktykom: Iz 1, 14; Jr 12, 8; 44, 4; Oz 9, 15; Am 5, 21; 6, 8; Ml 1, 3. We wszystkich tych tekstach oburzenie Boże jest podsycane zdeprawowanym kultem. Zachariasz razem z psalmistą (Ps 5, 6; 11, 5), stwierdzając, że uchybienia przeciwko prawdzie i pokojowi powodują gniew Boży, wskazuje na walor teologiczny konstytucji moralnej nadanej nowemu ludowi.

Dopiero teraz następuje formalna odpowiedź na pytanie o post: „Tak mówi Pan Zastępów: Post z czwartego, post z piątego, post z siódmego i post z dziesiątego miesiąca niech się zamieni dla narodu judzkiego w radość, wesele i święto przyjemne. Ale miłujcie prawdę i pokój!” (8, 19). Jeżeli żyje się według przymierza, a przede wszystkim według sprawiedliwości, której ono się domaga, nie ma już więcej motywu aby zachowywać posty, które przypominają smutne wydarzenia z przeszłości. Mają się one zmienić w radość, wesele i święta przyjemne. Temu winna towarzyszyć miłość prawdy i pokoju (8, 18-19).

*

Każde pokolenie ma swoich proroków, którzy zapraszają, polecają i grożą. Słowo przeżywa proroka poprzez swoją realizację, a jego znaczenie nie wyczerpuje się w jednej historycznej akcji ludzkiej. Zachariasz wymawiając swoje słowa myślał już o następnej generacji posłańców Bożych.

To skrzyżowanie różnych poglądów powoduje, że jego osoba i posłanie stają się bardziej interesujące. Otwartość Zachariasza na różne prądy oraz zdolność do robienia syntezy bez większych uproszczeń czynią z jego nauki model dla interpretacji tradycji prorockich. Logika jego wyroczni jest bardzo prosta: chodzi o zaproszenie do nawrócenia motywowane przykładem praojców. Wezwanie to jest podbudowane typowym stwierdzeniem dla wyroczni: „Tak mówi Pan Zastępów” (Za 1, 3), przez co autor chce wzmocnić swoją argumentację.

W związku z tym rodzi się nowe pytanie, dlaczego w osiemnaście lat po powrocie z wygnania, które można nazwać nawróceniem, trzeba ponownego nawrócenia? Dlaczego ponownie osiedleni w swojej ojczyźnie muszą się jeszcze raz nawrócić? Nawrócenie jest ciągłą koniecznością, a od niego jest uzależnione posiadanie ziemi. To, co jest celem, jeszcze nie nadeszło. Bóg zapraszając

⁹ KAT XIII/4, s. 151.

naród do nawrócenia sam czyni pierwszy krok w tym kierunku, aby go sprowadzić na właściwą drogę.

Judejczycy powracający z wygnania są pokoleniem, które niesie na ramionach ciężar historii swoich przodków. Zachariasz nie zajmuje się tylko przyszłością, ale duże znaczenie ma dla niego również teraźniejszość. Historyczne zadanie jego czasów nie polega tylko na materialnej odbudowie miasta i świątyni. Rzeczą ważniejszą jest nawrócenie (Za 1, 1-6), w którym podstawowe miejsce zajmuje aspekt etyczny (Za 7, 9-10; 8, 16-17), ponieważ sam kult nie wystarczy (Za 7, 4-7).

Całe przepowiadanie Zachariasza jest zdominowane przez świadomość bliskości królestwa mesjańskiego. Wszystkie jego pouczenia, upomnienia i zachęty są podporządkowane temu jednemu celowi: przygotować lud, pośród którego Jahwe mógłby zamieszkać. Istotnym elementem tego przygotowania jest odbudowanie świątyni na Syjonie. Ponowne zamieszkanie Boga wśród swego ludu sprowadzi uświęcenie na kraj i wyleje błogosławieństwo mesjańskie na Izraela oraz na narody pogańskie.

W swych wystąpieniach prorok wykazuje troskę nie tylko o odbudowę świątyni, ale także o świętość swojej ojczyzny i jej ludności (2, 16; 5, 1-11). Autentyczne życie religijne przejawia się przede wszystkim w zachowywaniu praw moralnych. Trzeba wydawać sprawiedliwe wyroki, okazywać sobie miłość i miłosierdzie oraz nie krzywdzić drugich. Tym, co się liczy, jest życzliwość i miłosierdzie, jak nauczali pierwsi prorocy piszący. Kto nie spełnia tych wymogów nie może mieć nadziei, że Bóg go wysłucha gdy modli się czy pości. Post jest sposobem wejścia w relację z Bogiem, ale nie służy niczemu, jeżeli człowiek pozostaje we własnych grzechach. Post, któremu towarzyszą wykroczenia przeciwko najsłabszym członkom społeczności, jest bezużyteczny (7, 8-10; 8, 16-18; por. Iz 58, 6). Dlatego w sprawie postu, upamiętniającego bolesne wydarzenia narodu, prorok zapowiada jego zniesienie, zwracając uwagę na konieczność odnowy moralnej. Zewnętrzne praktyki nie mają znaczenia, natomiast nawrócenie wewnętrzne przyspieszy czas zbawienia. Zachariasz wzywa rodaków do nawrócenia, przypominając, że niewierność ich przodków w stosunku do Jahwe stała się powodem nieszczęść, które w przeszłości dotknęły Izraelitów. Przemiany wewnętrznej dokonuje jednak sam Bóg, który usunie grzech. Post ma się zmienić w radość, wesele i przyjemne święta. Temu wszystkiemu powinna towarzyszyć miłość prawdy i pokoju (Za 8, 18-19). Liczne ludy i narody szukać będą Jahwe Zastępów i przyłączą się do mieszkańców Judy, rozumiejąc, że z nimi jest Bóg (Za 8, 20-23). Jerozolima oczyszczona z grzechów stanie się centrum religijnym, do którego dążyć będą obce narody.

DIGIUNO – GIUSTIZIA SOCIALE – SALVEZZA (Zc 1-8)

S o m m a r i o

Il profeta Zaccaria che profetizza dopo il ritorno degli esiliati dalla Babilonia (538 a. C.) è aperto alla sintesi dei diversi pensieri religiosi, ciò fa sì che, il suo messaggio, faccia da modello all'odierna interpretazione della vita religiosa e sociale. L'autentica vita religiosa si esprime soprattutto nel rispettare le norme morali e non soltanto nell'osservare il digiuno senza la pratica della giustizia sociale. Il digiuno è il modo di entrare in relazione con Dio, però non serve a niente, se l'uomo rimane nei propri peccati. Il digiuno accompagnato da atteggiamenti ostili verso i membri più deboli della società, è inutile. Perciò, il profeta invita il popolo eletto, alla pratica della giustizia sociale perchè da essa dipende il possesso della terra (la salvezza).

Riassunto da Gabriel Witaszek CSSR